

COMMISSIE KOLONIALE COLLECTIES

ADVIES

Object	Koran WM-74931
Huidige eigenaar	gemeente Rotterdam
Beheerder	Wereldmuseum Rotterdam
Teruggaveverzoek van	Republiek Indonesië vertegenwoordigd door achtereenvolgens <i>Tim Repatriasi Koleksi Asal Indonesia di Belanda</i> ¹ en <i>Tim Repatriasi Objek Pemajuan Kebudayaan Dan Pengembalian Cagar Budaya Yang Berada Di Luar Wilayah Republik Indonesia Ke Dalam Wilayah Republik Indonesia</i> ² (elk hierna aangeduid als Tim Repatriasi)
Datum teruggaveverzoek	1 juli 2022
Adviesnr.	ID-2025-2
Datum advies	17 oktober 2025
De Commissie Koloniale Collecties ³ bestaande uit	mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You (voorzitter), prof. dr. L.N.K. van Broekhoven, prof. dr. R. Raben, dr. A.F. Schrikker (leden)
Secretarissen	mr. drs. J.M. Mooren, drs. L. Ouwehand

1. Het verzoek

Op 1 juli 2022 heeft de Republiek Indonesië bij de Staatssecretaris Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een verzoek ingediend tot teruggave van de gedrukte koran uit Aceh, in het verzoek omschreven als

¹ *Tim Repatriasi Koleksi Asal Indonesia di Belanda* bestond uit Nadiem Anwar Makarim BA, M.B.A., Retno Marsudi, S.H., LL.M. (leiders/directeuren), Dr. Hilmar Farid (verantwoordelijke), I Gusti Agung Wesaka Puja (voorzitter), Bonnie Triyana BA (secretaris), Prof. Dr. Oman Faturrahman, Dr. Sri Margana, Dr. Junus Satrio Atmodjo, Dr. Ninie Susanti Tedjowasono, Dr. Gabriel Roosmargo Lono Lastoro Simatupang, Dr. Irmawati Marwoto, Dr. Bondan Kanumoyoso (leden), Dr. Sadiyah Boonstra (extern adviseur).

² *Tim Repatriasi Objek Pemajuan Kebudayaan Dan Pengembalian Cagar Budaya Yang Berada Di Luar Wilayah Republik Indonesia Ke Dalam Wilayah Republik Indonesia* bestaat uit Dr. Fadli Zon, M. Sc. (adviseur), Endah T.D. Retnoastuti, S.S., M.Phil. (verantwoordelijke), Prof. Dr. Ismunandar (voorzitter), Masyitoh Annisa Ramadhani Alkatiri S.IP., M.A., Anindita Kusuma Listya S.Sos., M.P.P., Basuki Teguh Yuwono S.Sn., M.Sn., Prof. Dr. Agus Aris Munandar, Prof. Dr. Oman Faturrahman, M.Hum., Prof. Dr. Bambang Sunarto, S.Sen., M.Sn., Dr. Suryadi, Dr. Ninie Susanti, Putu Supadma Rudana (leden), Raden Usman Effendi, S.E., MDAT. (coördinator), Anton Wibisono, S.Hum., Andhini Widyasari, S.H., Khanifudin Malik, S.Si., Fatwa Yulianto, S.H., M.H. (secretariaat).

³ De *Adviescommissie teruggave cultuurgoederen uit koloniale context* (kortweg: Commissie Koloniale Collecties) werd op 6 september 2022 ingesteld door de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

“koran van Teuku Umar, 1896, (...) Coll. Wereldmuseum Rotterdam inv.nr. 74931” uit de collectie van de gemeente Rotterdam, beheerd door het Wereldmuseum Rotterdam.

2. Het object

De koran is gedrukt in zwarte inkt op papier. Uit het colofon blijkt dat het boek is gedrukt in februari 1879 (1269 AH) door uitgeverij al-Hasaniyya in Bombay (het huidige Mumbai) in India, op basis van kalligrafie van de hand van Muhammad Sammah die is overgezet naar lithografie.⁴ De kaft is van rood leer, met een overliggende klep. In het leer zijn zilverkleurige versieringen gestempeld. Dit type gelithografeerde korans werd in de tweede helft van de 19de eeuw op grote schaal in India geproduceerd en naar Indonesië geëxporteerd. Er bevinden zich meerdere van deze in India geproduceerde, uit Indonesië afkomstige korans in Nederlandse collecties.

De in het teruggaveverzoek verzochte koran is bij het Wereldmuseum Rotterdam geregistreerd onder inventarisnummer WM-74931.

3. Het beleidskader

De beoordeling van het teruggaveverzoek vindt plaats binnen de kaders van de *Beleidsvisie collecties uit een koloniale context* van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.⁵ De beleidsvisie is gebaseerd op het rapport *Koloniale collecties en erkenning van onrecht* van de Raad voor Cultuur.⁶ Een verzoek om teruggave van een cultuurobject kan worden ingediend door een staat waar Nederland koloniaal gezag uitoefende of een land dat door andere mogendheden is gekoloniseerd.

Samengevat zijn de kaders van de beoordeling in de beleidsvisie als volgt omschreven:

De Commissie Koloniale Collecties (hierna: de Commissie) stelt eerst vast of het herkomstonderzoek toereikend is.

Vervolgens stelt de Commissie vast of er sprake is van onvrijwillig bezitsverlies. Daartoe wordt beoordeeld of met een redelijke mate van zekerheid kan worden vastgesteld dat een land waar Nederland koloniaal gezag uitoefende het bezit van het verzochte cultuurobject onvrijwillig is verloren en het cultuurobject vervolgens in bezit van de Nederlandse Staat is gekomen. Als wordt vastgesteld dat dat het geval is, zal worden geadviseerd tot een onvoorwaardelijke teruggave van het cultuurobject.

Indien uit de herkomstgeschiedenis niet kan worden vastgesteld of sprake is van onvrijwillig bezitsverlies, en voor zover deze cultuurobjecten voor het land van herkomst een bijzonder cultureel, historisch of religieus belang vertegenwoordigen, maakt de Commissie een belangenafweging. Het belang van teruggave voor het herkomstland dient dan naar redelijkheid en billijkheid te worden afgewogen tegen andere relevante belangen.

⁴ In het herkomstverslag staat een verschrijving, er is 1269 AH genoteerd in plaats van 1296.

⁵ Beleidsvisie 29 januari 2021,

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/01/29/rapportbeleidsvisie-collecties-uit-een-koloniale-context>

⁶ Rapport 7 oktober 2020,

<https://www.raadvoorcultuur.nl/documenten/adviezen/2020/10/07/advieskoloniale-collecties-en-erkenning-van-onrecht>

Relevante belangen kunnen zijn het culturele belang van het cultuurogoed voor het herkomstland, de betrokken gemeenschappen in de herkomstlanden en in Nederland, de betekenis voor de collectie Nederland, de toekomstige bewaaromstandigheden en de publieke toegankelijkheid. Objecten kunnen veelzeggend zijn voor nationale en regionale tradities en de identiteit van een land, volk, gemeenschap of individu. Het belang van een cultuurogoed zal vaak voor Nederland anders zijn dan voor het land van herkomst. Ook voor Nederlanders met wortels in de herkomstlanden kunnen koloniale cultuurogoederen in Nederlandse musea van speciale betekenis zijn.

Indien het teruggevraagde object afkomstig is uit een voormalige kolonie van een andere mogendheid maakt de Commissie eveneens een afweging. Het belang van teruggave voor het herkomstland dient naar redelijkheid en billijkheid te worden afgewogen tegen andere relevante belangen. Wel zal herstel van onrecht in de beoordeling het uitgangspunt moeten zijn. In een dergelijk geval is het onrecht niet door Nederland veroorzaakt, maar is Nederland als huidige eigenaar van de objecten wel als enige in de positie om dit onrecht te herstellen.

Indien de Commissie adviseert tot teruggave aan de verzoekende staat, dient ingevolge de Erfgoedwet en de *Beleidsvisie collecties uit een koloniale context* van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap rekening gehouden te worden met de vervreemdingsprocedure voor publieke collecties en wordt het advies van de Commissie tevens beschouwd als een advies over de onmisbaarheid en onvervangbaarheid van het object in de zin van artikel 4.18 van de Erfgoedwet.

4. De procedure

Op 1 juli 2022 heeft de Republiek Indonesië een verzoek ingediend bij de Staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om teruggave van de onder 1 omschreven koran.

In de Kamerbrief over de implementatie beleidsvisie wordt nadrukkelijk gesteld dat de teruggaveprocedure toegankelijk is voor andere (publieke) eigenaren indien zij daarmee instemmen. Aangezien dit verzoek om teruggave betrekking heeft op een object dat zich niet in de Rijkscollectie bevindt maar in de collectie van de gemeente Rotterdam, heeft het ministerie van OCW gevraagd of zij instemt met behandeling van het verzoek conform het bovenstaande beleidskader. Het college van B&W van de gemeente Rotterdam heeft bij brief van 30 mei 2023 laten weten het verzoek voor bindend advies aan de Commissie te willen voorleggen.

De beheerder van de koran, Wereldmuseum Rotterdam, heeft onderzoek laten doen naar de herkomstgeschiedenis. Het museum heeft een herkomstverslag uitgebracht aan de Commissie daterend van 20 december 2022.

De Commissie heeft aanvullende vragen gesteld aan de beheerder. Zij heeft verzocht een toelichting te geven op het gegeven dat meerdere korans in verband zijn gebracht met Teuku Umar. Hierop heeft de beheerder inzicht gegeven in de verschillende korans die zich in het museum bevinden die met Teuku Umar in verband zijn gebracht. Deze informatie is ook met Tim Repatriasi gedeeld.

Op verzoek van de Commissie heeft de beheerder nader onderzoek gedaan naar onduidelijkheid over de overdracht van de Landbouwhogeschool (tegenwoordig Wageningen University & Research) aan het Stedelijk Gymnasium Schiedam. Uit de bronnen kwam niet eenduidig naar voren of het een schenking of een bruikleen betrof. Het Wereldmuseum heeft daarom gevraagd of Wageningen University & Research over aanvullende documenten beschikt die helderheid bieden. De universiteit

heeft daarop bij brief van 23 oktober 2024 laten weten geen nadere documentatie te hebben en, indien de universiteit eigenaar zou zijn, afstand te doen van het eigendom van de koran. Deze informatie is verwerkt in het herkomstverslag dat op 12 december 2024 aan de Commissie is toegestuurd. Het herkomstonderzoek is op 15 april 2025 in Engelse vertaling gedeeld met Tim Repatriasi.

Tim Repatriasi liet in een vergadering op 26 mei 2025 weten geen nadere vragen of opmerkingen bij het herkomstverslag te hebben. Op 17 oktober 2025 heeft de Commissie het teruggaveverzoek besproken en besloten te adviseren zoals hieronder weergegeven.

5. Het herkomstonderzoek

Het herkomstonderzoek is verricht door dr. M. Shatanawi, zelfstandig herkomstonderzoeker, in opdracht van het Wereldmuseum en geredigeerd door dhr. T. Quist MA, werkzaam als herkomstonderzoeker bij het Wereldmuseum. Het herkomstverslag is integraal onderdeel van dit advies (*bijlage 1*).

In het verslag heeft de onderzoeker de volgende samenvatting van de bevindingen gegeven.

Volgens het verzoek om teruggave is de koran afkomstig uit het bezit van Teuku Umar (1854-1899). Hij was een van de belangrijkste verzetsleiders in Aceh tijdens de Nederlandse veroveringsoorlog, de zogenoemde Atjeh-oorlog, en is sinds 1973 een nationale held van Indonesië.⁷ In maart 1896 keerde Teuku Umar zich tegen de Nederlanders, waarna hij jarenlang achtervolgd werd door het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) en uiteindelijk in 1899 vermoord werd. Van 23 tot 25 mei 1896 vond een aanval op Teuku Umar in Lampisang plaats.⁸

Volgens een inscriptie op het schutblad van het boek, gedateerd 6 juni 1896, is de koran op 25 mei 1896 buitgemaakt door luitenant-kwartiermeester Ferdinand Kenninck: 'Op den 25en Mei 1896 (tweede Pinksterdag) is deze Koran door ondergeteekende buit gemaakt in het huis van Teukoe Oemar te Lam Pisang. Koeta Radja 6 Juni '96, w.g. F. Kenninck. 2e Luit. Kwmr'.⁹

Kenninck was tussen maart 1895 en augustus 1896 werkzaam bij de militaire administratie van het KNIL in Kota Radja, Aceh. Kenninck was als kwartiermeester aanwezig bij de aanval op Teuku Umar. Diverse bronnen beschrijven dat het huis van Teuku Umar door de KNIL-troepen werd geplunderd. De krant *De Locomotief* deed kort na de aanval verslag van de gebeurtenissen:

'Zonder verder eenigen tegenstand te ontmoeten bereikte het vijfde [bataljon] Oemar's huis dat het eerst bezet werd door een compagnie onder kapitein Linck. De Atjehers waren nog zoo beleefd geweest de hoofddeur open te laten en behalve dat vonden onze mannen het meeste huisraad nog op haar plaats. De praatjes, dat Oemar zijn beste meubelen naar Lepong had gebracht, en alleen het mindere spul had achtergelaten, bleken niet waar te zijn. ... Ook het meubilair was van dien aard dat menigeen er jaloersch van zou worden. Wipstoelen, stoelen met lofwerk, tafels met gedraaide pooten, groote spiegels, prachtige kasten waren te kust en te keur aanwezig. Bepaald jammer dat van zooveel fraais niet veel te recht zal komen. Ten minste ik zag de fuseliers al druk bezig het een en ander dat zij

⁷ [National Hero of Indonesia - Wikipedia](#), geraadpleegd op 14 oktober 2025.

⁸ Bijlage 1, pag. 3, 4.

⁹ Bijlage 1, pag. 4.

gevonden hadden, met kenners-oogen te bekijken, en onder elkander overleggen wat "het boeltje" wel waard zou zijn. Enfin, a la guerre comme a la guerre, en een buitenkansje is onzen dapperen best gegund. (...) Bevriende Atjehers en Arabieren zag men tusschen de inmiddels stukgeslagen meubels van Oemar doorwandelen, en hier en daar nog een voorwerp van waarde - althans voor hen! - oppakken en medenemen. En buiten stonden eenige juirikshaws met hun bespanningen geduldig te wachten, totdat zij een vracht kregen naar het meer vreedzame Lam Djamoë.¹⁰

Een dag later werd het huis van Teuku Umar in brand gestoken. Uit meerdere bronnen komt naar voren dat gedurende deze twee dagen ten minste vier korans in het huis werden ontvreemd, waaronder de koran die Ferdinand Kenninck buitmaakte.¹¹

Acehse bronnen geven aan dat het huis waar de korans werden buitgemaakt bewoond werd door Teuku Umar, zijn vrouw Cut Nyak Dhien (1848-1908) en hun uitgebreide familie. Dit maakt aannemelijk dat zich meerdere korans in het huis bevonden.¹²

Aangekomen in Nederland heeft de koran een omzwerwing gemaakt van de familie van Ferdinand Kenninck, via een legaat aan het Ministerie van Koloniën, een schenking aan het Koloniaal Instituut, een aankoop door de Landbouwhogeschool te Wageningen, een vermoedelijke bruikleen aan het Stedelijk Gymnasium te Schiedam en een schenking aan het Museum voor Land- en Volkenkunde (nu: Wereldmuseum Rotterdam).¹³

6. De beoordeling van het teruggaveverzoek

6.1 De ontvankelijkheid van het verzoek

De Commissie onderzoekt allereerst of het verzoek van de Republiek Indonesië ontvankelijk is. Het verzoek om teruggave is ingediend door een staat waar Nederland koloniaal gezag uitoefende. In dit geval is niet de Staat maar de gemeente Rotterdam eigenaar van het gevraagde object. In de Kamerbrief over de implementatie beleidsvisie wordt nadrukkelijk gesteld dat de teruggaveprocedure toegankelijk is voor andere (publieke) eigenaren indien zij daarmee instemmen. De gemeente Rotterdam heeft ermee ingestemd het teruggaveverzoek voor bindend advies aan de Commissie voor te leggen. De Commissie concludeert derhalve dat het verzoek ontvankelijk is.

6.2 Het beleidskader

Het teruggaveverzoek betreft een cultuurgoed afkomstig uit een koloniale context. Het verzoek valt derhalve binnen de reikwijdte van het teruggavebeleid en de *Beleidsvisie collecties uit een koloniale context* is van toepassing.

6.3 Het herkomstonderzoek

Voor de beoordeling van het teruggaveverzoek is van belang of het herkomstonderzoek toereikend is. De Commissie is van oordeel dat het onderzoek deugdelijk is uitgevoerd en voldoende informatie biedt om te kunnen adviseren. Er is grondig bronnenonderzoek gedaan en de bestaande informatie is kritisch geëvalueerd.

¹⁰ Bijlage 1, pag. 5.

¹¹ Bijlage 1, pag. 5.

¹² Bijlage 1, pag. 6.

¹³ Bijlage 1, pag. 7-9.

6.4 De inhoudelijke beoordeling

Vervolgens beoordeelt de Commissie of met een redelijke mate van zekerheid is aangetoond dat het verzochte cultuurgoed onvrijwillig is verloren.

Uit het herkomstonderzoek blijkt dat van 23 tot 25 mei 1896 een aanval op de Acehse verzetsleider Teuku Umar te Lampisang plaatsvond. Hierbij plunderden en vernielden militairen van het KNIL zijn huis. Hierna werd het huis in brand gestoken.¹⁴ Koloniale bronnen spreken van ten minste vier korans die in mei 1896 in het huis zijn buitgemaakt. De vraag of het aannemelijk is dat meerdere korans werden buitgemaakt in hetzelfde huis, en derhalve of de gevraagde koran inderdaad in verband kan worden gebracht met Teuku Umar en zijn familie, kan volgens het herkomstverslag bevestigend worden beantwoord.¹⁵ De Commissie wijst erop dat de inscriptie op het schutblad van het boek bevestigt dat de koran op 25 mei 1896 door luitenant-kwartiermeester Ferdinand Kenninck buitgemaakt is in het huis van Teuku Umar.¹⁶ Uit het herkomstonderzoek blijkt dat de koran in Nederland na een aantal omzwervingen bij onder andere familie van Ferdinand Kenninck in de collectie van het Wereldmuseum Rotterdam terecht is gekomen.¹⁷

Op vorenstaande gronden stelt de Commissie vast dat in mei 1896 ten minste vier korans in het huis van Teuku Umar en zijn vrouw Cut Nyak Dhien zijn buitgemaakt, waaronder de verzochte koran. Op grond van de feiten in het herkomstverslag kan niet worden vastgesteld of deze koran aan Teuku Umar zelf of aan één van zijn familieleden toebehoorde. Voor de beantwoording van de vraag of er sprake is van onvrijwillig bezitsverlies is dat echter niet van betekenis.

Conclusie

Op grond van de hiervoor genoemde feiten en omstandigheden is de Commissie van oordeel dat voldoende aannemelijk is dat er sprake is van onvrijwillig bezitsverlies van de koran.

De Commissie adviseert tot onvoorwaardelijke teruggave van de koran.

De Commissie is voorts van oordeel dat de metadata, zoals archiefmateriaal, correspondentie en andere contextuele documentatie, in het kader van herstel van onrecht eveneens aan de Republiek Indonesië ter beschikking dienen te worden gesteld.

De Commissie is gevraagd te adviseren over de toepassing van artikel 4.18 van de Erfgoedwet in geval het advies inhoudt dat het gevraagde object moeten worden teruggegeven. Naar het oordeel van de Commissie prevaleert in dit geval het herstel van het onrecht uit het verleden en is toepassing van artikel 4.18 Erfgoedwet daarom niet aan de orde.

¹⁴ Bijlage 1, pag.4, 5.

¹⁵ Bijlage 1, pag. 6.

¹⁶ Bijlage 1, pag. 4.

¹⁷ Bijlage 1, pag. 7-9.

7. Het advies

De Commissie heeft het teruggaveverzoek beoordeeld en adviseert het college van B&W van de gemeente Rotterdam tot onvoorwaardelijke teruggave van de koran met inventarisnummer WM-74931 en beschikbaarstelling van de bij het object behorende metadata aan de Republiek Indonesië.

Dit advies is vastgesteld door de Commissie Koloniale Collecties op 17 oktober 2025.

De voorzitter

De secretarissen

mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You

mr. drs. J.M. Mooren, drs. L. Ouwehand

Bijlage

1. Verslag herkomstonderzoek door Mirjam Shatanawi, 20 december 2022, laatste redactie door Tom Quist, 12 december 2024. Wereldmuseum.

Verslag Herkomstonderzoek

Auteur: Mirjam Shatanawi
Betreft: Koran WM-74931
Datum: 20 december 2022; laatste redactie door Tom Quist op 12 december 2024

 <p>Foto's: Collectie Wereldmuseum Rotterdam. Objectnummer WM-74931</p>	Beheerder	Wereldmuseum Rotterdam
	Huidige eigenaar	Gemeente Rotterdam
	Objectnummer	WM-74931
	Materiaal/techniek	Papier; zwarte inkt; lithografie
	Afmetingen	24,5 x 17,5 cm

Samenvatting onderzoeksresultaten

De koran kwam in 1997 in de collectie van Wereldmuseum Rotterdam terecht door schenking van het Stedelijk Gymnasium te Schiedam. De koran had daarvoor een lange omzwerving gemaakt door Nederland, waarbij het eigenaarschap een aantal maal overging. Volgens een inscriptie in het boek is de koran op 25 mei 1896 buitgemaakt door luitenant-kwartiermeester Ferdinand Kenninck (1868-1915) in het huis van Teuku Umar te Lampisang. Deze informatie wordt ondersteund door andere bronnen die tijdens het herkomstonderzoek naar de koran zijn gevonden. Teuku Umar (1854-1899) was een van de belangrijkste verzetsleiders tijdens de Atjeh-oorlog. Hij is een nationale held van Indonesië. Koloniale bronnen spreken van ten minste vier korans die in mei 1896 in het huis zijn buitgemaakt, naast twee korans die op andere locaties zijn buitgemaakt. Acehse bronnen geven aan dat het huis waar de korans werden buitgemaakt bewoond werd door Teuku Umar, zijn vrouw Cut Nyak Dhien (1848-1908) en hun uitgebreide familie. Dit maakt het waarschijnlijk dat koran WM-74931 uit het bezit van Teuku Umar en/of zijn familieleden komt.

Reconstructie herkomst

Februari 1879

Vervaardiging van de koran, uitgeverij al-Hasaniyya te Bombay (huidig Mumbai, India)

Colofon in koran WM-74931.

25 mei 1896

Ferdinand Kenninck, buitgemaakt in huis Teuku Umar te Lampisang (Aceh)

Notitie in koran WM-74931.

Augustus 1896

Ferdinandus Josephus Ludovicus Kenninck en Cornelia van Hert te Den Helder

Java-bode: nieuws, handels- en advertentieblad voor Nederlandsch-Indie, 17 september 1896.

? - 1939

Margaretha Catharina Kenninck te Utrecht

NL-UtrHUA, Bisschoppen van Deventer, 86-2, inv.no. 295.

1940

Ministerie van Koloniën, na legaat Margaretha Catharina Kenninck

NL-UtrHUA, Bisschoppen van Deventer, 86-2, inv.no. 295.

NL-HaNA, KIT-Koninklijk Instituut voor de Tropen, 2.20.69, inv.no. 7498.

1940-1948

Koloniaal Instituut (nu: Wereldmuseum Amsterdam), na schenking Ministerie van Koloniën

NL-HaNA, KIT-Koninklijk Instituut voor de Tropen, 2.20.69, inv.no. 7498.

Inventariskaart TM-1378-1, gedigitaliseerd in TMS.

1948-voor 1962

Landbouwhogeschool (nu: Wageningen University & Research), na aankoop Indisch Instituut (voorheen Koloniaal Instituut)

NL-HaNA, KIT-Koninklijk Instituut voor de Tropen, 2.20.69, inv.no. 4402.

Voor 1962-1997

Stedelijk Gymnasium Schiedam, in bruikleen Landbouwhogeschool

NL-RtdWMR, Collectiearchief Wereldmuseum Rotterdam, Aanwinstenlijst 2000-2004: Afrika, Amerika, Azië.

1997-heden

Museum voor Land- en Volkenkunde (nu: Wereldmuseum Rotterdam), na schenking Stedelijk Gymnasium Schiedam

NL-RtdWMR, Collectiearchief Wereldmuseum Rotterdam, Aanwinstenlijst 2000-2004: Afrika, Amerika, Azië.

Introductie en context onderzoek

Dit onderzoek vond plaats in het kader van het restitutieverzoek van de Republiek Indonesië voor de koran uit het bezit van Teuku Umar, dd. 1 juli 2022. Hiervoor zijn twee van de zes korans met een connectie met Teuku Umar onderzocht. De twee korans bevinden zich in de collectie van Wereldmuseum Amsterdam (TM-H-2089) en Wereldmuseum Rotterdam (WM-74931). Een derde koran (TM-1482-1) was al eerder onderzocht als onderdeel van het Pilotproject Provenance Research on Objects of the Colonial Era (PPOCE, 2019-2022) van het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen en het Rijksmuseum Amsterdam.¹ Een vierde koran bevindt zich in de Universitaire Bibliotheken Leiden en is alleen indirect in dit onderzoek betrokken. Van de twee andere korans is de locatie onbekend.

Voor dit verslag zijn diverse deskundigen in Indonesië geraadpleegd: historicus Yudi Andika (hoofd van de afdeling erfgoed, bureau voor cultuur en toerisme, Banda Aceh), manuscriptdeskundige Dr. Nurdin AR (Ar-Raniri State Islamic University of Banda Aceh), Hafnidar (vml. conservator Aceh Museum) en Salya Rusdi (Centrum tot behoud van het cultureel erfgoed van Aceh, Ministerie van Cultuur). Tevens is op 2 november 2022 onder leiding van dhr. Rusdi een bezoek gebracht aan Rumah Cut Nyak Dhien in Lampisang, Aceh. Voor de objectbeschrijving is Dr. Ali Akbar geconsulteerd, hij is als onderzoeker verbonden aan BRIN (Badan Riset dan Inovasi Nasional) te Jakarta en expert op het gebied van gedrukte korans in Zuidoost-Azië.

Introductie en context object

Deze gedrukte koran werd in 1940 geschonken aan het Koloniaal Instituut (waar het huidige Wereldmuseum Amsterdam toen deel van uitmaakte) als afkomstig uit het huis van Teuku Umar (1854-1899), de beroemde verzetsleider van Aceh, en decennialang beschouwd als de belangrijkste tegenstander van de Nederlanders. Hij kwam uit een lagere aristocratische (*uleebalang*) familie die indirect verwant was aan het sultanshuis van Aceh. Tussen 1884 en 1896 was Teuku Umar afwisselend bondgenoot en vijand van de Nederlandse troepen. In 1893 kreeg hij het bevel over een legioen soldaten dat met het KNIL (Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger) vocht. In maart 1896 keerde hij zich (opnieuw) tegen de Nederlanders, wat leidde tot een jarenlange achtervolging door het KNIL en uiteindelijk zijn dood in 1899.

In de koloniale periode waren voorwerpen die toebehoorden aan Teuku Umar zeer gewild bij musea en particuliere verzamelaars. Het was een kwestie van trots en prestige om voorwerpen te bezitten die aan hem werden toegeschreven. Er zijn dan ook meerdere van deze voorwerpen aanwezig in de musea in Nederland. In de collecties van Wereldmuseum Amsterdam en Wereldmuseum Leiden zijn tot nu toe elf objecten beschreven als afkomstig van Teuku Umar. Ook andere musea in Nederland, zoals Museum Bronbeek, bezitten voorwerpen die aan Teuku Umar hebben toebehoord.² Het is niet zeker dat al deze voorwerpen daadwerkelijk van Teuku Umar zijn geweest, omdat schenkers en verkopers redenen kunnen hebben gehad om voorwerpen aan Teuku Umar toe te schrijven om de waarde ervan te verhogen, terwijl dit in werkelijkheid niet altijd het geval was. Niet alle objecten van Teuku Umar in Nederlandse museumcollecties zijn geroofd; sommige zijn aankopen of geschenken van Teuku Umar of zijn familieleden.

¹ Mirjam Shatanawi, *Provenance Report Regarding Handgeschreven Koran Met Rijk Versierde Folio's [Qur'an Manuscript]*, PPOCE Provenance Reports 18 (Amsterdam: NIOD, Rijksmuseum, Nationaal Museum van Wereldculturen, 2022).

² Voor een voorlopige lijst van Teuku Umar-objecten in openbare collecties in Nederland, zie Bijlage A in: Caroline A. Drieënhuizen, 'Koloniale collecties, Nederlands aanzien: De Europese elite van Nederlands-Indië belicht door haar verzamelingen, 1811-1957' (proefschrift Universiteit van Amsterdam, 2012).

Gelithografeerde, uit India geïmporteerde, korans waren alom aanwezig in Indonesië in de tweede helft van de 19de eeuw.³ Ze werden op grote schaal geproduceerd (in 1871 was er een productie van 30.000 exemplaren) en waren (in India) tegen lage prijs verkrijgbaar.⁴ Er zijn dan ook meerdere in India gedrukte korans, die uit Indonesië afkomstig zijn, aanwezig in Nederlandse museumcollecties: Wereldmuseum Amsterdam en Wereldmuseum Leiden hebben er 15 en Wereldmuseum Rotterdam heeft er 4.

Objectinformatie

De koran is op de laatste pagina voorzien van een colofon dat vermeldt dat het boek is gedrukt in de maand rabi' al-awwal 1269 AH (februari 1879 AD) door uitgeverij al-Hasaniyya in Mumbai, op basis van kalligrafie van de hand van Muhammad Sammah. Deze kalligrafie is in de naskh-schriftstijl en is overgezet naar lithografie. De kaft is van rood leer, met een overliggende klep. In het leer zijn zilverkleurige versieringen gestempeld. Deze vormen een vierkant met daarbinnen een roset. De koran is in goede staat. Aan de binnenkant van de klep is een gat in het leer.

In de koran staan twee inventarisnummers geschreven: 110 Sch en 8-1; waarschijnlijk zijn dit nummers van respectievelijk het Stedelijk Gymnasium Schiedam en de Landbouwhogeschool in Wageningen. Er staan geen handgeschreven notities in het Arabisch of een Indonesische taal in het boek of andere tekenen die eigenaarschap aanduiden uit de periode voordat het boek in het bezit van Ferdinand Kenninck kwam.

Het is opmerkelijk dat de drie gedrukte korans in Nederlandse collecties die aan Teuku Umar worden gerelateerd, alle geproduceerd zijn in 1879 door dezelfde uitgeverij, al-Hasaniyya. Er zijn echter marginale verschillen aan te wijzen in de uitvoering van de tekst en de illuminaties op de openingspagina's, waardoor het duidelijk is dat het om verschillende drukken gaat.

Herkomst – relatie met Teuku Umar

Volgens een inscriptie op het schutblad van het boek, gedateerd 6 juni 1896, is de koran op 25 mei 1896 buitgemaakt door luitenant-kwartiermeester Ferdinand Kenninck (1868-1915): "Op den 25en Mei 1896 (tweede Pinksterdag) is deze Koran door ondergeteekende buit gemaakt in het huis van Teukoe Oemar te Lam Pisang. Koeta Radja 6 Juni '96, w.g. F. Kenninck. 2e Luit. kwmr".

Ferdinand Kenninck was tussen maart 1895 en augustus 1896 werkzaam bij de militaire administratie in Kota Radja, Aceh (het huidige Banda Aceh).⁵ Op 23-25 mei 1896 vond de aanval op Teuku Umar in Lampisang plaats. Gedurende de aanval was Kenninck, als kwartiermeester, verantwoordelijk voor het verblijf van de troepen, zoals het voorzien in onderdak en het bemachtigen en het laten bereiden van voedsel.⁶ In die functie reisde hij mee met de troepen. Nadat Lampisang was ingenomen was het de taak van de kwartiermeester om hier het hoofdkwartier van de expeditie te vestigen.

³ Edwin Wieringa, 'Malay Graffiti in a Nineteenth-Century Lithographed Bombay Qur'an', *Heritage of Nusantara: International Journal of Religious Literature and Heritage* 7, no. 1 (2018): 79–93, <https://doi.org/10.31291/hn.v7i1.516>.

⁴ Moinuddin Aqeel, 'Commencement of Printing in the Muslim World: A View of Impact on Ulama at Early Phase of Islamic Moderate Trends', *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies* 2, no. 2 (2009): 18–19; Ulrike Stark, 'Calligraphic Masterpiece, Mass-Produced Scripture: Early Qur'an Printing in Colonial India', in *Manuscript and Print in the Islamic Tradition*, ed. Scott Reese (Berlin: De Gruyter, 2022), 161–62, <https://doi.org/10.1515/9783110776485-006>.

⁵ Mutatiën bij het officierskorps van het Ned.-Indische leger gedurende de maand maart 1895. *Indisch Militair Tijdschrift* 26/3, januari 1895, p. 576. Mutatiën bij het officierskorps van het Ned.-Indische leger gedurende de maand augustus 1896. *Indisch Militair Tijdschrift* 27/8, juli 1896, p. 477.

⁶ A. Kruisheer, *Atjeh 1896*, vol. 2 (Weltevreden: Visser en Co., 1913), 155–56; 189.

Meerdere bronnen beschrijven hoe het huis van Teuku Umar door de KNIL-troepen werd geplunderd en vervolgens in brand gestoken. Deze bronnen zijn zowel ooggetuigenverslagen die kort na de aanval in Nederlandstalige kranten werden gepubliceerd als egodocumenten en verslagen die in de decennia na 1896 werden gepubliceerd. Zo doet de oorlogscorrespondent van *De Locomotief* kort na de aanval verslag van de gebeurtenissen op 24 mei 1896:⁷

“Zonder verder eenigen tegenstand te ontmoeten bereikte het vijfde [bataljon] Oemar's huis dat het eerst bezet werd door een compagnie onder kapitein Linck. De Atjehers waren nog zoo beleefd geweest de hoofddeur open te laten en behalve dat vonden onze mannen het meeste huisraad nog op haar plaats. De praatjes, dat Oemar zijn beste meubelen naar Lepong had gebracht, en alleen het mindere spul had achtergelaten, bleken niet waar te zijn. ... Ook het meubilair was van dien aard dat menigeen er jaloersch van zou worden. Wipstoelen, stoelen met lofwerk, tafels met gedraaide pooten, groote spiegels, prachtige kasten waren te kust en te keur aanwezig. Bepaald jammer dat van zooveel fraais niet veel te recht zal komen. Ten minste ik zag de fuseliers al druk bezig het een en ander dat zij gevonden hadden, met kenners-oogen te bekijken, en onder elkander overleggen wat “het boeltje” wel waard zou zijn. Enfin, a la guerre comme a la guerre, en een buitenkansje is onzen dapperen best gegund.

Ik vrees er echter voor dat bij den terugtocht niet veel van dit meubilair te Kotaradja zal komen want er is toch al genoeg nasleep om nog stoelen en tafels mede te nemen. Handige buit is vee: karbouwen en geiten, die met een touwtje ergens aan vast te binden zijn en gemakkelijk kunnen worden medegevoerd. Het was dikwijls een comisch gezicht, een ruige, zware kanonnier of fuselier, wien de baard op de borst hing, met een geitebokje te zien aankomen, of wel met een onwillig koekalf te zien scharrelen. Hoeveel van die beesten, eenden, kippen en ander gediente [sic] ik vandaag had kunnen koopen, en billijk dikwijls! is gewoon niet na te gaan Bevriende Atjehers en Arabieren zag men tusschen de inmiddels stukgeslagen meubels van Oemar doorwandelen, en hier en daar nog een voorwerp van waarde - althans voor hen! - oppakken en medenemen. En buiten stonden eenige juireshaws met hun bespanningen geduldig te wachten, totdat zij een vracht kregen naar het meer vreedzame Lam Djamoë.”

Een dag later werd het huis van Teuku Umar in brand gestoken. Uit tot nu toe bekende bronnen is op te maken dat er tijdens deze twee dagen ten minste vier korans in het huis werden buitgemaakt:

- Twee korans door opperwachtmeester Meijer Content (1862-1930).⁸ Een van deze korans werd in 1900 aan de Leidse Universiteitsbibliotheek geschonken en bevindt zich nu daar.⁹ De huidige locatie van de andere koran is onbekend.
- Een “mooie koran” door kapitein G.C.E. “Frits” van Daalen (1863-1930).¹⁰ Huidige locatie onbekend. Mogelijk heeft Van Daalen het boek aan islamwetenschapper Christiaan Snouck Hurgronje geschonken, zoals hij ook met andere manuscripten en boeken deed, en maakt het nu deel uit van de collecties van de Leidse Universiteitsbibliotheek of van de Perpustakaan Nasional in Jakarta.
- De koran die door kwartiermeester Ferdinand Kenninck werd buitgemaakt.

⁷ ‘Atjeh’, *De locomotief: Samarangsch handels- en advertentie-blad*, 9 June 1896, Dag edition, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010294321:mpeg21:a0001>.

⁸ ‘Nederlandsch-Indië’, *De locomotief: Samarangsch handels- en advertentie-blad*, 17 November 1896, Dag edition, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010294460:mpeg21:a0004>.

⁹ Een inscriptie in deze koran (866 D 18) vermeldt dat M. Content het boek op 25 mei 1896 in het huis van Teuku Umar heeft buitgemaakt.

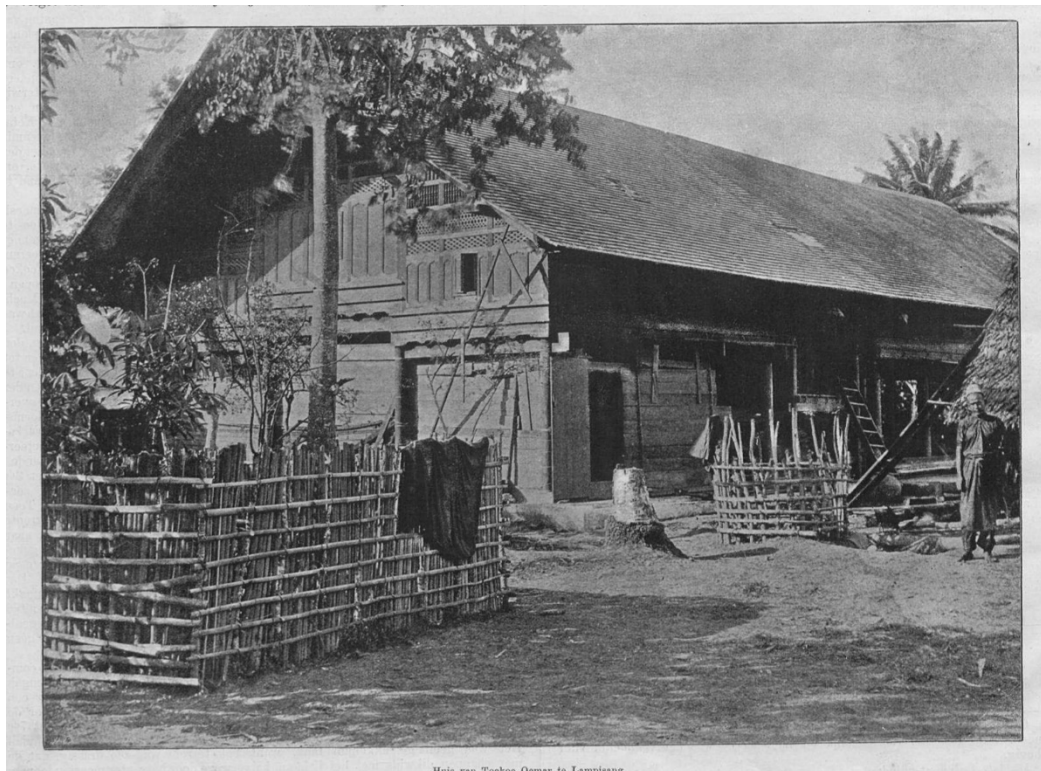
https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/n95gpi/UBL_ALMA21162325180002711

Dit is dan een andere vermelding dat die in *De Locomotief*, waar staat “afkomstig van Toekoe Oemar”. De krant vermeldt ook dat een “inlandse wonderdokter” tien gulden had geboden voor een van de korans.

¹⁰ Brief G.C.E. van Daalen aan Christine Elisabeth de Lang Evertsen, 27 mei 1896. Bijzondere Collecties, Universiteit Leiden/Collectie H.T. Damsté.

Daarnaast is er een gedrukte koran die naar opgave van de schenker in de loopgraven nabij Lampisang is buitgemaakt (TM-H-2089) en een koranmanuscript (TM-1482-1) dat is buitgemaakt in Lepong tijdens de vlucht van Teuku Umar. Naast de korans kwam ten minste één ander handschrift na de aanval op Lampisang in een Nederlandse collectie terecht.¹¹

De vraag is of het inderdaad mogelijk is geweest dat er meerdere korans in het huis aanwezig waren. De tijdens dit onderzoek geraadpleegde Acehse historici hebben geen exacte informatie over wie er in het huis in Lampisang woonden. Wel wijzen zij erop dat er meerdere gezinnen woonachtig waren. Het was gebruikelijk dat verschillende generaties in één huis woonden en gezinnen van naaste verwanten, met name zussen, woonden ook wel bij elkaar. Dit blijkt ook uit koloniale bronnen. Zo schrijft de oorlogscorrespondent van *De Locomotief*: “In het hoofdgebouw zag ik een groot tweepersoons ledikant, en in de bijgebouwen waren er nog twee van dezelfde afmeting. Van afwisseling en geriefelijkheid in het slapen scheen onze “Panglima Prang Besar” dus te houden.”¹² De drie ledikanten, die de correspondent interpreteert als de decadente levenswijze van een kerngezin, wijzen erop dat er meerdere gezinnen in het huis woonden. Bovengenoemde Acehse historici vinden het aannemelijk dat de verschillende familieleden een eigen koran hadden en dat er om die reden meerdere korans in het huis aanwezig waren.

Het huis van Teuku Umar / Cut Nyak Dhien in Lampisang (*Bron: Een officier van het Nederlands-Indisch Leger in actieven dienst, De Atjeh-onlusten in 1896, Rotterdam: Nijgh & van Ditmar, 1896*). <http://hdl.handle.net/1887.1/item:129763>

Verschil is er ook in de duiding van het huis zelf. De woning in Lampisang was op kosten van de koloniale overheid gebouwd, als vergoeding voor het feit dat Teuku Umar in 1893 de kant van de Nederlanders had gekozen. Terwijl Nederlandse koloniale bronnen spreken van het huis van Teuku Umar, duiden Acehse bronnen het huis aan als het bezit van Cut Nyak Dhien, de bekendste van Umars vrouwen. Volgens het gewoonterecht (*adat*) in Aceh was de echtelijke woning het bezit van de vrouw

¹¹ Majid Daneshgar, ‘A Very Old Malay Islamic Manuscript’, *Indonesia and the Malay World* 50, no. 147 (2022): 161–72, <https://doi.org/10.1080/13639811.2021.1975968>.

¹² ‘Atjeh’.

en woonde haar echtgenoot bij haar in.¹³ In 1982 is een replica van het huis gebouwd, op de exacte locatie in Lampisang, dat als museum is ingericht onder de naam Rumah Cut Nyak Dhien.

Herkomst – geschiedenis in Nederland

Nadat de koran in mei 1896 door Ferdinand Kenninck is buitgemaakt, belooft hij het boek op te sturen naar zijn broer in Amersfoort, om daar tentoongesteld te worden “voor een liefdadig doel”.¹⁴ Verschillende Nederlandse kranten meldden dit nieuws in juli 1896. Ferdinands broer is Franciscus Kenninck (1869-1937), hoogleraar aan het Oud-Katholiek seminarie te Amersfoort.¹⁵ In augustus en september meldden de kranten dat het boek is aangekomen bij de ouders van de broers, sloepenman Ferdinandus Josephus Ludovicus Kenninck en Cornelia van Hert, in Den Helder. Volgens deze berichten ziet de koran er “doodgewoon” uit, op de inscriptie na, maar komen er tallozen een kijkje nemen. Zo meldt De Java-bode op 17 september 1896:

“De Koran van Toekoe Oemar, die in Mei jl. in diens woning te Lam Pisang door den luit.-kwartiermeester F. Kenninck werd buit gemaakt, is door de te Helder wonende ouders van den luitenant ontvangen en daar reeds door velen in oogenschouw genomen. Het boek draagt het kenmerk van langdurig gebruik; het is uiterst eenvoudig in rood leder gebonden en op het plat met een zilveren randje versierd. Overigens geen enkele versiering of aanwijzing, die zou kunnen doen vermoeden dat het van een „grootheid” als Toekoe Oemar afkomstig is.”¹⁶

Het is onduidelijk waar de koran zich precies bevindt in de decennia na 1896, behalve dat het boek in het bezit van de familie Kenninck blijft. In 1939 overlijdt Margaretha Catharina “Gré” Kenninck (geb. 1870), zuster van Ferdinand Kenninck. Haar nalatenschap wordt beheerd door executeur-testamentair Engelbertus Lagerwey (1880-1959).¹⁷ Op 25 januari 1940 benadert Lagerwey het Ministerie van Koloniën met de mededeling dat hem bij de beredding van een boedel een “mooi gebonden exemplaar” van een koran in handen is gekomen en hij vermeldt daarbij de inscriptie op het schutblad.¹⁸ De brief vermeldt geen eigenaar van de boedel, maar uit het dossier rond de afwikkeling van de nalatenschap van Gré Kenninck blijkt dat het om haar gaat.¹⁹ Het is onduidelijk hoe de koran in haar bezit is gekomen. Mogelijke routes zijn via haar broer Ferdinand, haar ouders of haar in 1937 overleden broer Franciscus Kenninck, bij zijn overlijden aartsbisschop van Utrecht van de oud-katholieke kerk, met wie zij samenwoonde in Amersfoort.²⁰ Gré Kenninck was de enige erfgenaam van

¹³ Zie ook J. Kreemer, *Atjèh: algemeen samenvattend overzicht van land en volk van Atjèh en onderhoorigheden*, vol. I (Leiden: E.J. Brill, 1922), 256–57; 355–56.

¹⁴ ‘Het Vaderland’, *Het Vaderland*, 15 August 1896, Dag edition, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001438040:mpeg21:a00027>.

¹⁵ https://nl.wikipedia.org/wiki/Franciscus_Kenninck
<https://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn1/kenninck>
<https://carolinedrieenhuizen.wordpress.com/2016/06/08/het-merkwaardige-boek-de-koran-van-teuku-umar-in-nederland>.

¹⁶ ‘De Mail’, *Java-bode: nieuws, handels- en advertentieblad voor Nederlandsch-Indie*, 17 September 1896, Dag edition, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010496594:mpeg21:a0016>.

¹⁷ NL-UtrHUA, Bisschoppen van Deventer, 86-2, inv.no. 295. Stukken betreffende de nalatenschap van M.C. Kenninck, waarvan Lagerwey optrad als executeur testamentair, 1937-1940.

¹⁸ Brief van E. Lagerwey aan Ministerie van Koloniën, 25 januari 1940. NL-UtrHUA, Bisschoppen van Deventer, 86-2, inv.no. 295. Een afschrift van deze briefwisseling bevindt zich tevens in NL-HaNA, KIT-Koninklijk Instituut voor de Tropen, 2.20.69, inv.no. 7498.

¹⁹ NL-UtrHUA, Bisschoppen van Deventer, 86-2, inv.no. 295. Stukken betreffende de nalatenschap van M.C. Kenninck, waarvan Lagerwey optrad als executeur testamentair, 1937-1940.

²⁰ *Volledig Amersfoortsch adresboek* (Amersfoort: A.W.H. Eymann, 1914), XXXI.

haar broer Franciscus.²¹ Lagerwey wil de koran aan het ministerie schenken zodat deze in een rijkscollectie wordt opgenomen. Het ministerie neemt het aanbod aan en schenkt de koran door aan het Koloniaal Instituut.²² De koran wordt opgenomen in de collectie van het Koloniaal Instituut en krijgt daar inventarisnummer 1378-1.²³ Het boek wordt opgesteld in de vaste opstelling Sumatra (1926-1950).²⁴

In 1948 verkoopt het Indisch Instituut (de nieuwe naam van het Koloniaal Instituut) de koran, samen met 88 andere voorwerpen, aan de Landbouwhogeschool (het huidige Wageningen University & Research) tegen een bedrag van 3.000 gulden.²⁵ De collectie etnografica van de hogeschool is in WO II grotendeels verloren gegaan en de school heeft van het Rijk middelen gekregen om een nieuwe collectie op te bouwen. De hogeschool heeft een kleine museumopstelling die gebruikt wordt bij het aanschouwelijk onderwijs in de land- en volkenkunde.²⁶ De verzameling wordt beheerd door Frits Herman "Kees" van Naerssen (1904-1974), sinds 1946 lector aan de hogeschool en voor die tijd werkzaam als conservator bij het Koloniaal Instituut.

Het Indisch Instituut beschouwt de voorwerpen die verkocht worden aan de hogeschool als doublures.²⁷ De transactie wordt geregistreerd als "ruilgift", met deze term wordt bedoeld dat de opbrengst direct besteed is aan voorwerpen (serie TM-1862) die worden aangekocht van Jaap Langewis, handelaar in etnografica en tevens conservator bij het Indisch Instituut.²⁸ Door de verkoop en aankoop aan elkaar te koppelen worden de voorwerpen als het ware "geruild" tussen de drie partijen.

Vijf jaar later blijkt dat een groot deel van de nieuw opgebouwde verzameling etnografica vermist is.²⁹ Het is onduidelijk of deze objecten zijn teruggevonden. Op een onbekend moment tussen 1955 en 1962 wordt vrijwel de gehele (resterende?) collectie, waaronder de koran, in langdurig bruikleen gegeven aan het Stedelijk Gymnasium in Schiedam, op verzoek van aardrijkskundeleraar dr. P.B. Vermeij.³⁰ Verzamelingen van etnografica werden op middelbare scholen, zoals het Stedelijk

²¹ NL-UtrHUA, Aartsbisschoppen van Utrecht, 86-1, inv.no. 713-2. Testament van Franciscus Kenninck, 1923, en acte van benoeming van executeurs, 1929, met stukken betreffende de afwikkeling van zijn nalatenschap, 1937.

²² Brief van Ministerie van Koloniën aan E. Lagerwey, 15 februari 1940. NL-HUA, Bisschoppen van Deventer, 86-2, inv.no. 295.

²³ Inventariskaart TM-1378-1, gedigitaliseerd in TMS.

²⁴ NL-AsdTM, Collectiearchief Wereldmuseum Amsterdam, standplaatskaart TM-1378-1.

²⁵ Briefwisseling C.T. Bertling met algemeen secretaris Indisch Instituut, 12 en 17 november 1948. NL-HaNA, KIT-Koninklijk Instituut voor de Tropen, 2.20.69, inv.no. 4402.

²⁶ NL-GldA, 0740 Rijkslandbouwschool, Rijks Hogere Land-, Tuin- en Bosbouwschool en Landbouwhogeschool te Wageningen. Stukken betreffende de verzameling etnografica, 1941-1955, inv. no. 2324. Inventaris van de verzamelingen en leermiddelen van de afdeling Land- en volkenkunde, aangelegd in 1904 en bijgehouden tot 1929, 1904-1929, inv. no. 2833.

²⁷ Briefwisseling C.T. Bertling met algemeen secretaris Indisch Instituut, 12 en 17 november 1948. NL-HaNA, KIT-Koninklijk Instituut voor de Tropen, 2.20.69, inv.no. 4402.

²⁸ NL-AsdTM, Collectiearchief Wereldmuseum Amsterdam. Register van afschrijvingen, afschrijvingsnummer 178.

²⁹ 'Honderd museumstukken spoorloos verdwenen', *Algemeen Dagblad*, 6 August 1953, Dag edition, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB19:000359080:mpeg21:a00086>. Opmerkelijk genoeg wordt de collectie benoemd als het persoonlijk bezit van Van Naerssen, terwijl uit de archiefdocumenten blijkt dat het Indisch Instituut de objecten verkocht aan de Landbouwhogeschool. Mogelijk was hier sprake van verschillende collecties.

³⁰ Correspondentie tussen J.H.L. Joosten (hoogleraar Landbouwhogeschool) en J. de Hoog (conservator Ethnographisch Museum Delft), maart 1962. Informatie TMS bij object 7082-BL-16-1, geraadpleegd 4 december 2022.

Gymnasium, gebruikt voor aanschouwelijk onderwijs. In 1962 geeft de hogeschool 174 objecten die in Schiedam zijn als langdurige bruikleen aan het Ethnographisch Museum in Delft.³¹ De koran blijft echter, samen met een onbekend aantal andere voorwerpen, achter in het Stedelijk Gymnasium.

In 1997 benadert het Museum voor Land- en Volkenkunde (het huidige Wereldmuseum Rotterdam) het Stedelijk Gymnasium Schiedam met de vraag of de collectie etnografica van de school overgedragen kan worden aan het museum.³² Het gymnasium inventariseert de 127 voorwerpen in de collectie, waaruit het museum een keuze van zo'n 100 voorwerpen maakt. Na aankomst van de voorwerpen in Rotterdam herkennen de museummedewerkers inventarisnummers op 15 objecten als afkomstig van het huidige Wereldmuseum Amsterdam. Al deze objecten zijn (in diverse jaren) door het Koloniaal Instituut verkocht aan de Landbouwhogeschool. Het vermoeden bestaat dat "een hoogleraar uit Wageningen" (waarschijnlijk doelt men hiermee op Kees van Naerssen) deze objecten weer aan het Stedelijk Gymnasium Schiedam heeft geschonken.³³ Uit de archiefdocumentatie blijkt echter dat het om een bruikleen ging.³⁴

In 2003 wordt de schenking aan Wereldmuseum Rotterdam door het Stedelijk Gymnasium geformaliseerd. Na overleg met Wereldmuseum Amsterdam en het Stedelijk Gymnasium besluit Wereldmuseum Rotterdam de objecten die afkomstig zijn uit Amsterdam aan het museum aldaar te schenken. De koran wordt als enige object hiervan uitgezonderd en blijft in Wereldmuseum Rotterdam, met als argumentatie: "Dit object vormt een welkome aanvulling op de beperkte collectie korans van het WMR en is bovendien van grote historische waarde door de aantekening in de koran waaruit blijkt dat het geroofd is in de Aceh-oorlog."³⁵ De koran wordt ingeschreven met nummer 74931.

³¹ Ibid.

³² Brief J.M. Gaasbeek-Luursema (rector Stedelijk Gymnasium) aan Hein Reedijk (directeur Wereldmuseum Rotterdam), 3 september 1997. NL-RtdWMR, Collectiearchief Wereldmuseum Rotterdam, Aanwinstenlijst 2000-2004: Afrika, Amerika, Azië.

³³ Verwervingsvoorstel schenking Stedelijk Gymnasium 1997, 11 november 2003. NL-RtdWMR, Collectiearchief Wereldmuseum Rotterdam, Aanwinstenlijst 2000-2004: Afrika, Amerika, Azië.

³⁴ In 2024 is correspondentie gevoerd tussen Wereldmuseum Rotterdam en Wageningen University & Research (WUR) over het eigenaarschap van de koran. Aanvullend onderzoek door WUR gaf geen uitsluitel hierover, waarna WUR in een brief van dd. 23 oktober 2024 aan Wereldmuseum Rotterdam afstand deed van het eigendomsrecht van de koran.

³⁵ Verwervingsvoorstel schenking Stedelijk Gymnasium 1997, 11 november 2003. NL-RtdWMR, Collectiearchief Wereldmuseum Rotterdam, Aanwinstenlijst 2000-2004: Afrika, Amerika, Azië.